

Inhoudelijke tips uit de toolbox netwerken vrijtijdsparticipatie

voor het opstellen van de afsprakennota in 2026

De toolbox ondersteunt (boven)lokale netwerken bij het **opmaken of herwerken van hun afsprakennota**. Ze helpt om keuzes scherp te stellen, partners te betrekken en een gedragen kader uit te werken voor de komende beleidsperiode.

In dit korte overzicht bundelen we de belangrijkste aandachtspunten per onderdeel, als aanvulling op de [inhoudelijke leidraad](#) die het Departement Cultuur, Jeugd en Media voorziet voor het opmaken van de afsprakennota. **We raden aan om deze leidraad eerst door te nemen.**

Wil je daarna meer achtergrond, voorbeelden of verdieping? Dan kan je per onderdeel doorklikken naar de uitgebreide versie van de toolbox via de bijhorende links.

Dit document bestaat uit vijf delen:

[1. Omgevingsanalyse](#)

[2. Visie](#)

[3. Vertaling van de visie in SD's, OD's en acties](#)

[4. Netwerksamenwerking](#)

Zo wordt de afsprakennota geen verplicht document, maar een kompas voor gezamenlijke actie en duurzame samenwerking.

1. Omgevingsanalyse

In deze stap maak je een **kwantitatieve en kwalitatieve analyse** van:

- de armoedesituatie in je gemeente(n)
- de drempels die mensen in armoede ervaren om aan vrije tijd deel te nemen

Tip: vertrek van **bestaande informatie en data**, zoals gemeentelijke beleidsplannen, armoederapporten of eerdere analyses. Werk je met UITPAS of een andere vorm van financiële tussenkomst, dan kan ook dat waardevolle inzichten en cijfers opleveren. Zo hoef je niet vanaf nul te beginnen, maar bouw je verder op wat er al is en veranker je de afsprakennota in de huidige beleidsstrategie.

Naast cijfers is ook **kwalitatieve input** essentieel. Gebruik werkvormen zoals een SWOT-analyse om sterktes, zwaktes, kansen en knelpunten zichtbaar te maken. Bevragingen of gesprekken met mensen in armoede zijn hierbij ook van grote waarde.

Enkele vragen die je op weg kunnen zetten:

- Hoe omschrijven jullie de doelgroep mensen in armoede?
- Hebben jullie de nodige kwantitatieve gegevens verzameld? Is er een duidelijk zicht op de demografische realiteit? Hoe hoog is het armoedecijfer? Welke groepen in onze gemeente hebben een hoger armoederisico? Zijn er wijken die kwetsbaarder zijn dan andere?
- Welke vrijetijdsdrempels en -behoeften hebben mensen in armoede in onze gemeente?
- Gebeurden er ooit bevragingen of gesprekken met mensen in armoede? Wat waren de resultaten?
- Welke actuele tendenzen hebben een invloed op het vrijetijdsaanbod voor mensen in armoede? Andere voorbeelden: de privatisering van het zwembad kan een bedreiging zijn voor de betaalbaarheid van je aanbod, de uitbouw van een nieuw cultuurcentrum biedt kansen om mensen in armoede te laten participeren bij het uitdenken van concept en aanbod.

We pleiten niet voor een uitgebreid werkdocument waar je door het bos de bomen niet meer ziet, wel voor **een bruikbaar werkinstrument** dat je met gezond verstand uitwerkt en meebeweegt met de context en de tijd.

 Meer achtergrond, voorbeelden of verdieping? Verdiep je in het [hoofdstuk 'Omgevingsanalyse'](#) in onze online toolbox!

2. Visievorming

Visievorming bepaalt het gezamenlijke doel van het netwerk vrijetijdsparticipatie.

De gedeelde visie fungeert als een kompas voor alle betrokken partners en geeft richting aan keuzes, samenwerking en acties.

Een duidelijke visietekst:

- verbindt partners uit verschillende sectoren
- zorgt voor samenhang in de werking
- geeft richting aan acties en prioriteiten
- versterkt draagvlak binnen en buiten het netwerk

In de visietekst maakt het netwerk expliciete keuzes over **hoe mensen kunnen meedoen**:

- **deelnemen**: toeleiding naar bestaand vrijetijdsaanbod
- **deelhebben**: inspraak en eigenaarschap over het aanbod

Om samen tot een **gedeelde visie** te komen, kan het netwerk zich onder meer de volgende vragen stellen:

- Wat willen we **bereiken**?
- Wat zijn onze gedeelde **kernwaarden**?
- Welke vormen van participatie willen we stimuleren: **deelnemen en deelhebben**?
- Is er aandacht voor zowel **groeps-** als **individuele participatie**?
- Is er aandacht voor **duurzame participatie**?
- Is er aandacht voor het recht op **keuzevrijheid** van mensen in armoede?

Een sterke visie vertrekt vanuit de **omgevingsanalyse**, wordt samen ontwikkeld met het netwerk en blijft een toetssteen doorheen de volledige looptijd van de afsprakennota.

 Meer achtergrond, voorbeelden of verdieping? Verdiep je in het [hoofdstuk 'Visievorming'](#) in onze online toolbox!

3. Vertaling van de visie in SD's, OD's en acties

Strategische doelstellingen geven aan welke maatschappelijke verandering je op middellange termijn wil realiseren en welk effect je aan het einde van de beleidsperiode bereikt wil hebben, vertrekkend vanuit je missie, visie en beleidskeuzes (het *wat*, niet het *hoe*). (Bron: [OP/TIL](#))

Deze strategische doelstellingen zijn decretaal bepaald, en gebaseerd op de drie grote opdrachten van een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie:

- een werking uitbouwen rond vrijetijdsparticipatie voor personen in armoede binnen de gemeente;
- een structurele samenwerking creëren tussen alle relevante partners binnen de gemeente door een lokaal netwerk te creëren;
- gerichte acties nemen om de participatie van personen in armoede in cultuur, jeugdwerk en sport te stimuleren.

Het is mogelijk om meerdere SD's op te nemen in je afsprakennota - maar jouw actieplan kan ook volledig onder de vleugels van deze drie strategische doelstellingen landen.

Operationele doelstellingen concretiseren de strategische doelstellingen en geven aan wat je organisatie tijdens de beleidsperiode zal realiseren om het gewenste resultaat te bereiken: ze vormen de deeldoelen en het stappenplan richting het strategisch effect. (Bron: [OP/TIL](#))

Met je operationele doelstellingen, kan je dus concretiseren hoe jullie netwerk zich zal inzetten om de strategische doelstellingen te realiseren. Deze zijn afgestemd op de noden en behoeften die in de omgevingsanalyse naar boven zijn gekomen, en worden mee gestuurd door de visie van het netwerk.

Je neemt je actieplan mee in de afsprakennota, maar daarnaast moet ook het sjabloon 'acties en doelstellingen' worden ingediend. Een (fictief) voorbeeld van hoe je dit sjabloon kunt invullen, kun je [hier](#) bekijken. **Let op:** dit document is geen inhoudelijk afgewerkt actieplan. Het dient louter ter illustratie van hoe je het sjabloon kunt gebruiken, met enkele losstaande voorbeeldacties en -doelstellingen.

4. Netwerksamenwerking

Netwerksamenwerking verbindt organisaties en diensten om drempels voor vrijetijdsparticipatie weg te werken. Daarom is het decretaal vastgelegd dat enkele essentiële partners deel uitmaken van het netwerk: de verschillende vrijetijdsdiensten, de OCMW's en de verenigingen waar armen het woord nemen, en/of andere organisaties die werken met mensen in armoede. Door samen te werken bereiken partners meer dan alleen: ze delen kennis, middelen en expertise en vergroten zo hun impact voor mensen in kwetsbare situaties.

Een netwerk werkt vanuit **gedeeld eigenaarschap**. Beleid ontstaat niet top-down, maar via samenwerking, dialoog en vertrouwen. De afsprakennota vormt het formele kader, maar de samenwerking krijgt pas echt vorm in de praktijk.

Sterke netwerksamenwerking vraagt:

- duidelijke afspraken over rollen en taken
- ruimte voor collectief leren en reflectie
- vertrouwen én kritische dialoog
- actieve betrokkenheid van gebruikers en ervaringsdeskundigen

Let op voor blinde vlekken. Zonder bewuste keuzes, kunnen netwerken onbedoeld steeds dezelfde stemmen versterken. Daarom is het essentieel om:

- mensen in armoede actief te betrekken
- ook stille of minder zichtbare groepen een stem te geven
- eenzijdige vertegenwoordiging te vermijden

Netwerksamenwerking vraagt tijd, aandacht en zorg, maar is essentieel om:

- een kwaliteitsvol en afgestemd vrijetijdsaanbod te realiseren
- duurzame partnerschappen op te bouwen
- kwetsbare doelgroepen beter te bereiken
- toegankelijkheid en inclusie structureel te versterken

 Meer achtergrond, voorbeelden of verdieping? Verdiep je in het [hoofdstuk 'Netwerksamenwerking'](#) in onze online toolbox!